

SABIR, ŞÜKÜR VE TEVAZU

es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâh!..

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

Seher vaktiniz, sahurunuz hayırlı ve mübarek olsun... Allah Teâlâ Hazretleri şu çok güzel, çok bereketli Ramazan ayının hayrından, feyzinden, ikramlarından cümlenizi azami derecede istifade edenlerden eylesin...

Allah'a hamd olsun ki Müslümanız ve İslâm'dan daha büyük bir nimet olamaz. Çünkü İslâm insanlara hem ahirette, Allah Teâlâ Hazretleri'nin rızasına erdirerek cennetin sonsuz nimetlerini kazandırıyor, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, kimsenin hatırında tahayyül etmesi bile imkânsız olan sonsuz nimetlere erdiriyor; hem de dünyasını tanzim ediyor, dünya saadetini sağlayacak güzel, kıymetli prensipler ihtivâ ediyor. Onun için en büyük nimet olan İslâm nimetine ve Allah'ın üzerimize saçtığı sonsuz nimetlerine hamd-ü senâlar olsun...

Bu arada, bu güzel radyo hizmetini Ramazan'da sizin hizmetinize sunmuş, sunmayı başarmış olan Ankaralı kardeşlerime

de candan tebriklerimi ve en iyi dileklerimi, teşekkürlerimi arz ediyorum.

a. Sabrın Önemi

Sevgili dinleyiciler! Allah Teâlâ Hazretleri bir hadis-i kudsîde buyurmuşlar ki:

يَا ابْنَ آدَمَ اصْبِرْ وَتَوَاضَعْ أَرْفَعُكَ وَاشْكُرْنِي أَزِدْكَ
وَاسْتَغْفِرْنِي أَغْفِرْ لَكَ وَصِلْ رَحِمَكَ أَزِدْ عُمرَكَ

Yâ İbn Âdem, ısbir ve tevâda' erfa'ke ve'sşkürnî ezidke ve'stağfirnî ağfir leke ve sıl rahimeke ezid umruke.

Bunların izahını kısaca yapmak istiyorum bu güzel mübarek vakitte:

(Ye'bne âdem) “Ey Âdemoğlu!” diyor Allah Teâlâ Hazretleri, hepimize hitap ediyor: (*Isbir*) “Sabret, (ve *tevâda'*) ve tevazu göster; (*erfa'ke*) ben de o zaman seni yücelteyim, yüceltirim.”

Muhterem dinleyiciler! Biliyorsunuz birtakım huylar, birtakım ahlak, birtakım davranış şekilleri, düşünüş şekilleri, içimizdeki duygular... Bunlar da eğitim ister, bunların da bir eğitimi vardır ve bir eğitimle gelişir ve değişir. Onun için Allah Teâlâ Hazretleri bize yine bizim faydamız için yine bizim saadetimiz

için iki cihanda mutlu olmamız için emirler buyurmuştur. Bütün bu emirlerin ifasından sonra, yapılmasından sonra ortaya çıkacak hayırlar yine bizim içindir, bizim hayrımızadır, bizi mutlu edecektir.

Onun için İslâm'ın bütün emirleri birer ilaç gibidir, birer emsalsiz şifa kaynağı, deva membaı demektir. Allah Teâlâ Hazretleri'nin emirlerini biz ibadet olarak yapıyoruz, sadece Allah rızası için yapıyoruz, başka bir şey düşünmüyoruz. İbadeti ibadet olarak yapıyoruz, Allah'a itaat etmek istediğimiz için onun emrini tutmaktan mutluluk hasıl olacağı için yapıyoruz ama, Allah Teâlâ Hazretleri'nin emirlerinin hepsinden çıkacak hayırlar da bizim dünya ve ahiret saadetimizi sağlıyor.

İslâm'ın bir güzel tarafı, sonsuz güzelliklerinden bir güzelliğı de şudur ki, İslâm hiçbir emri havada bir kuru emir olarak söylememiştir. O emrin insana uygulatılabilmesi için insanın o emri yapabilmesi ve yaşayabilmesi için en basit insanların dahi kolaylıkla uygulayacağı pratik birtakım hareketler hazırlamıştır. Onlar yapılır, sonucunda o emir uygulanmış olur.

Misalle açıklayayım bu duygumu... Mesela, “Hemcinsine, senin gibi olan kardeşlerine, insanlara iyilik et!” diye, Allah Teâlâ Hazretleri bizi dinimizde iyiliklere teşvik ediyor.

Ama bu iyiliğin nasıl yapılacağı hakkında, insan tereddüte düşebilir. Her insan bir başka şey düşünebilir, bir başka şey yapabilir. Bunun ölçüsünü getiriyor, şeklini getiriyor dinimizin emirleri. Diyor ki:

“Kazancından para ise en aşağı kırkta birini zekât olarak ver!”

Zekât hayrın asgarî ölçüsüdür. Yukarıya doğru, âzamîsine doğru hudut kişinin mürüvvetine kalmıştır. Hani bizim Anadolu’muzda güzel bir söz vardır, Anadolu’da söylerler bunu birbirlerine:

“Ağanın eli tutulmaz!”

Yâni, “Sen yapma, bırak ben yapayım!” denmez. Ağadır, istediği kadar ikramda, cömertlikte bulunacak demektir. Hayrın ve iyilik yapmanın, ihsânda, bağışta, ikrâmda bulunmanın da hududu yoktur. İnsan yukarıya doğru, üst derecesine doğru, yapabildiği kadar yapabilir. Ama alt derecesi, zekatını vermesi lazım bir zenginin!..

Tamam, “Herkes iyilik yap, malından yardım et!” diyor dinimiz ama, bunun şeklini de koymuş. Yâni herkesin uygulayacağı bir şekli beyân etmiş:

“Paraysa, altınsa, gümüŖse; bunun kırkta birini ver!” diyor.

“Ŗu kadar koyunun varsa, o koyundan Ŗu kadar ver! Ŗu kadar deven varsa, Ŗu kadar deve için Ŗu kadar koyun; bu kadar deve için Ŗu kadar deve yavrusu... “diye birtakım müşahhas, elle tutulur, anlaşılır tavsiyelerde bulunuyor.

Yönetim için yönetim ve işletme prensiplerindendir bu. Yâni, bir sözü söylediğiniz zaman, altınızdaki, aşğıdaki, emrinizdeki insanlara, onun nasıl uygulanacağını da düşünmeniz ve uygulanacak şekilde söylemeniz lazım! İşte İslâm bunları yapıyor.

İyi insan olması lazım insanın, güzel ahlakı kazanması lazım! Bu güzel ahlakı kazanmak da, “Güzel ahlaklı ol!” demekle olmuyor. Bal, bal demekle insanın ağzı tatlanmıyor. Fiilî birtakım hareketler yapması lazım!..

İşte bu içinde yaşadığımız şu güzel ay, Ramazan Ayı o kadar muazzam birtakım hikmetleri ihtivâ ediyor ki, insan derinden incelediği zaman görüyor. İnsan her seferinde İslâm'a daha dikkatli baktığı zaman daha güzel detay görüyor, daha başka hikmetler görüyor ve bir başka yönden bir kere daha âşık oluyor, aşkı artıyor.

Evet, şimdi Allah Teâlâ Hazretleri:

“Ey Âdemoğlu!” buyurmuş biz kullarına; “Sabret ve tevazu göster, ben de seni yükselteyim.” buyurmuş.

Sabrı nasıl yapacağız?.. Bu bir emirdir, ahlaki emirdir. Sabırlı olmak çok önemlidir ve hayatta başarı için de bu lazımdır. Öğrenci derslerine sabredecek, çalışacak, başarı kazanacak. İş yapan insan işi yaparken ter dökerek, sabredecek ve sonunda işinin sonucunu alacak, üretim ortaya çıkacak. Hani,

“Sabırla koruk helva olur.” deniliyor.

Koruk üzüm olacak, sıkılacak, pekmez olacak... O pekmezden çeşitli tatlılar yapılacak, helva olacak, karşımıza gelecek. Tabi, bir sabır işi... Sonra, çeşitli ibadetlere de insanın sabretmesi lazım geliyor.

İşte bu sabrın nasıl olacağını şaşırsa bir insan; düşünse, hayrette kalsa... Hani talebeye imtihanda hocası,

“Bildiğin yeri anlat!” deyince, zor gelir.

“Hocam siz sorun!” der.

Çünkü hakikaten, hangisini anlatması gerektiğinde, bu sefer kendisinde çeşitli ihtimallerin zihnine hücumundan dolayı şaşkınlık meydana geldiği için ne yapacağını şaşıır.

“Evet, sabredeceğiz ama neye sabredeceğiz, nasıl sabredeceğiz?” desek, Allah Teâlâ Hazretleri bizim dinimizde bunun da formunu koymuş:

“Ramazan ayında, gündüz, çok arzu edilen ve vücuda çok gerekli olan şeyleri yapma, sabret!.. İşte su içme, yemek yeme, diğer arzularını firenle!” diye, bize sabrı fiilen öğretiyor.

Yâni, biz bir ay sabır tâlimi yapıyoruz ve sabır çok önemli bir duygu ve ahlak. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz:

الْإِيمَانُ نِصْفَانِ فَنِصْفٌ فِي الصَّبْرِ وَنِصْفٌ فِي الشُّكْرِ¹

el-Îmânü nısfâni, fe-nısfün fi's-sabri ve nısfün fi'ş-şükri.

(*el-îmânü nısfâni*) “İman iki kısımdır, yarı yarıya iki yarımдан meydana gelir, iki yarımdır: (*Fe-nısfün fi's-sabr*) Yarısı sabırdadır. (*Ve nısfün fi'ş-şükür*) Yarısı da şükürdedir.” buyurmuş. Onun için bu güzel vasfı, sabırlı olmak vasfını kazanabilmek, ağır başlı, engin, iradeli, sebatlı böyle bir insan olabilmek için; yâni başarının en önemli şartlarından birisi olan bu güzel ahlakı kazanmak için bir eğitim görmüş oluyoruz. Bir aylık eğitim... Hem de her sene bu eğitim tekrarlanıyor. Ve Müslüman yaşlandıkça, kemâlâtı böylece ortaya çıkmaya başlıyor. Çünkü dinin emirlerini tutuyor.

---

¹ Beyhakî, *Şu'abü'l-Îmân*, 12/192 (9264); Deylemî, *Firdevs bi-Me'sûri'l-Hitâb*, 1/111 (378); *Râmûzu'l-Ehâdis*, 193/8.

b. Tevazu Göstermenin Faydası

Sonra tevazu göstermeyi de tavsiye etmiş. Tevazu gösterince yükseleceğini bildiriyor bir insanın:

(*İsbir ve tevâda' erfa'ke*) “Sen sabır gösterir, tevazu edersen; ben seni yükseltirim.” diye vaad ediyor.

Hakikaten, bir insan tevazu gösterdiği zaman, alçak gönüllü olduğu zaman, “Acaba bir şeyler kayıp mı ediyor?” diye düşünebiliriz. Ama öyle olmuyor. Öteki insanlar, onun o tevazu göstermesinden dolayı rahatlıyorlar, ona karşı duyguları yumuşuyor ve sevgileri artıyor. Netice itibariyle, bu tevazu göstermesi onda kayıp meydana getirmiyor, çevrenin sevgisini kazanıyor; toplum düzene giriyor, insanlar muhabbetli oluyor ve sonunda o yükseliyor.

Bu maddî tarafı işin... Mânevî yönden de, insan kibir göstermeyip başkalarına tepeden bakmadığı için bütün davranışlarına bu gizliden gizliye tesir ettiğinden, iyi bir şey yapmış oluyor ve Allah Teâlâ Hazretleri, ondan dolayı da ayrıca manevî mükâfatlar veriyor.

Evet, bu güzel ayda, bu güzel sıfatları yâni sabretmeyi ve tevazu göstermeyi biz de edinelim. Allah Teâlâ Hazretleri bizi de maddeten, mânen, bedenlen, sıhhaten yükseltsin, büyük sevaplar ihsân eylesin...

c. Şükür

Sonra buyurmuş ki hadis-i kudsînin devamında:

(*Ve'skürnî ezidke*) “Bana şükret, ben arttırırım.”

Evet, bu bir ilâhi kanundur. Allah Teâlâ Hazretleri her şeyimizi veriyor bize. Ömrümüz ondan, sıhhatimiz ondan, hayatımız ondan... Verdiği evlat, mal, mülk, zenginlik ondan... Yâni o ihsân ediyor her şeyi.

O halde, biz de ona şükredersek, yâni bunların Allah'tan geldiğini bilir ve ona teşekkür duyguları dolu olursak, minnet duyguları dolu olursak; Allah Teâlâ Hazretleri Müsebbibü'l-esbâb olarak, esbâbını ihsân eder, esbâbını ihyâ eder, hazırlar, ihzar eder ve çeşitli yönlerden bize nimetler gelir ve artar. Bu artmak, her yönden Allah Teâlâ Hazretleri'nin sözüdür. Ve hakikaten insan, şükrettiği zaman bunu görüyor.

d. İstiğfar

(*Ve'stağfirnâ ağfir leke*) “Benden mağfiret iste ey Âdemoğlu, ben de seni mağfiret edeyim.” buyuruyor.

Sevgili dinleyiciler! Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz Ramazan ayını anlattığı bir hutbesinde, Şaban ayının son gününde minbere çıkmış, hutbe îrad eylemiş, orada hutbenin sonunda buyurmuş ki:

“Bu ayda dört şeyi yapın: Bir: *Eşhedü en lâ ilâhe illa'llâh*’ı çok söyleyin. Yâni, Allah’ın birliğini îfade eden kelime-i tevhidi veya kelime-i şهادeti çok söyleyin!”

Lâ ilâhe illa'llâh... Eşhedü en lâ ilâhe illa'llâh... Allah’ın varlığını bildiren, “Yâ Rabbi; senden başka ilâh yok, ben ancak sana ibadet ediyorum!” diye son derece asil, son derece yüce, eşsiz, emsalsiz en güzel inanç tabii... Bunu Ramazan’da çok söylemeyi tavsiye ediyor Peygamber Efendimiz.

“Kelime-i şهادetin yanı sıra bir de istiğfarı, yâni Allah’tan mağfiret istemeyi çok yapın!” diye tavsiye buyuruyor. Bunları ziyadeleştirin diyor.

Burada da hadis-i kudsîde:

“Bana istiğfar eyleyin, yâni benden mağfiret talep edin, ben de sizi afv-u mağfiret edeyim!” buyuruyor.

Sevgili dinleyiciler!

Ekramü'l-Ekramîn olan Mevlâmız, kul ne isterse veriyor. Demek ki, kulun içindeki şiddetli arzular, dualar, istekler sonunda Allah tarafından kendisine ihsân ediliyor. Kanun-u ilâhîsi böyle... Onun için biz kendimizin affolunmasını, kusurlarımızın bağışlanmasını istemekte dikkatli olmalıyız ve ısrarlı olmalıyız, devamlı olmalıyız.

Onun için tasavvufta;

“Her gün, hiç olmazsa yüz defa istiğfar eyleyin, Allah’tan mağfiret isteyin!” diye bir vazife veriliyor.

Herkes bunu tekrar ede ede kendisinde bir alışkanlık haline geliyor. Ve böylece Allah’ın rahmetine ermesinin kapısı, yolu önüne açılmış oluyor.

e. Sıla-i Rahim

Sonra Allah Teâlâ Hazretleri buyurmuş ki:

(*Ve sıl rahimeke ezid umrak*) “Yakınlarına bağlantını sağlamlaştıır, alâkanı devam ettir; ömrünü arttırıayım.”

Bu rahim dediğimiz şey, akraba demek. Yâni insanın doğum dolayısıyla çeşitli kimselerle olan yakınlıkları var; teyzelik, halalık, amcalık, dayılık, çeşitli şekillerde... Tabi, bu insanlar bizim yakınlarımızdır, akrabamızdır. Bunlarla ilişkimizi devam ettirmeyi, akrabalık bağlarının iyi sürdürölmesini Allah Teâlâ Hazretleri emrediyor. Ve bunun sonunda mânevi mükâfat olarak ömrün arttırılacağını vaad ediyor hadis-i kudsîde Allah Teâlâ Hazretleri, Rabbimiz, alemlerin Rabbi Mevlâmız.

Onun için bu kadar cümleyle bu hadis sohbetimi tamamlamak istiyorum. Bu hadis-i şerifte bildirilen şeylere devam edelim! Rabbimizin tavsiyesi, emri, bizlerden istediğı şeyler; bunları yapınca hangi mükâfatları alacağımızı da öğrenmiş oluyoruz.

Sabredelim; işte oruçla yemeye sabrediyoruz, karşılaşacağımız çeşitli davranışlara sabrediyoruz, tevazu gösteriyoruz. Bunun mükâfatı yücelmek, rif’at;

yâni, Allah Teâlâ Hazretleri'nin bizi daha yüksek makamlara çıkarması; dünyevi ve ilâhî, mânevi bakımdan...

Allah'ın bize verdiklerine şükredeceğiz, Allah Teâlâ Hazretleri verdiklerini arttıracak. Onun mükâfatı da o, şükredince nimetler artacak.

Allah'tan mağfiret isteyeceğiz;

“Bizi affet Allah'ım, günahlarımızı mağfiret eyle!” diyeceğiz; Allah bizleri bağışlayacak.

Biliyorsunuz, Ramazan ayı, özellikle mağfiret ayıdır:

أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ وَأَخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ²

(Evvelühû rahmetün, ve evsatuhû mağfîratün, ve âhiruhû ıtkun mine'n-nâr)

“Ramazan'ın başı rahmet, ortası mağfiret, sonu da cehennemden azadlıktır, kurtulmaktır.” diyor Peygamber Efendimiz.

Tevbe ve istiğfar edeceğiz ki Allah bizi mükâfat olarak mağfiret eyleyecek.

---

² Beyhakî, Şu'abü'l-Îmân, 5/224 (3336); Deylemî, Firdevs bi-Me'sûri'l-Hitâb, 1/38 (79).

Akrabamızı da gözeteceğiz. Onlara hem ziyaretler suretiyle, gönlünü almak suretiyle, akrabalık bağlarında vazifemizi göstereceğiz, güzel yapacağız; hem de mâlî durumdan sıkıntıları varsa, maddî mânevi sıkıntılarına da destek olacağız, yardımlarda bulunacağız.

Hattâ biliyorsunuz, bu ay biraz da zekatların verildiği aydır. Çünkü bu ayda yapılan bütün hayırları, Allah Teâlâ Hazretleri yetmiş kat mükâfatlandırıyor. Zekât verilirken de önce akrabadan başlamak âdeti vardır. Akrabamıza da iyiliklerimizi yapacağız, hayırlarımızı vereceğiz. Allah Teâlâ Hazretleri ömrümüzü ziyade eyleyecek.

Allah Teâlâ Hazretleri, kendisine mutî kullarından olmayı cümlemize nasip eylesin... Mükâfatlara, ilâhî ikramlara ermeyi nasip eylesin... Dünyanız ve ahiretiniz mâmur olsun... İki cihan saadetine Mevlâmız sizleri, bizleri erdirdin, aziz ve sevgili Akra dinleyicileri!

es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berakâtühû.

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

17 Ramazan 1415 / 17 Şubat 1995

Ankara

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

